

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1987
FORFATTER:	Birgitte Dedenroth-Schou
TITEL:	Stadsarkivet – en præsentation.
KORT RESUME:	Kolding Stadsarkiv, pr. 1.1.1987 en selvstændig institution samt centralarkiv for Kolding Kommune.

Stadsarkivet - en præsentation

Af Birgitte Dedenroth-Schou

Den 1. januar 1987 fik Lokalhistorisk Arkiv på Hovedbiblioteket navneforandring til *Kolding Stadsarkiv*. Det skete samtidig med, at arkivet blev en selvstændig institution, og samtidig med at arkivets arbejdsområde udvidedes til at omfatte ansvaret for Kolding kommunes arkivalier.

Stadsarkivets hovedopgave er at sikre, at et *alsidigt, skriftligt kildemateriale om Kolding kommunes historie* er til rådighed for kommunens borgere og den historiske forskning nu og i fremtiden. Arkivet er således hele *Kolding kommunes fælles hukommelse*, stedet hvor alle skrevne informationer om byens historie er samlet og til rådighed for alle, der ønsker at benytte sig af den viden, der ligger gemt her. Genstande fra byen og egnen opbevares nu som før på Museet på Koldinghus.

Formålet med opbevaringen af de skrevne kilder til Koldings historie er, at de skal bruges både nu og i fremtiden, så mange får viden om og forståelse for, hvordan byen og omegnen har udviklet sig, og hvordan livet har formet sig for mennesker, der har levet på dette sted før i tiden, og hvorfor udviklingen er sket på netop denne måde. Først med denne viden opnås forståelse for, hvorfor mennesker tænker og handler, som de gør i dag.

Arbejdet på Kolding Stadsarkiv kan inddeles i fire hovedområder:

- indsamling og modtagelse af arkivalier, fotografier, film, kort, tegninger m.m.
- registrering.
- sikker opbevaring.
- videregivelse af den viden, der ligger i materialet,

dels ved at vejlede i benyttelse af det på arkivets læsesal, dels ved at skrive bøger, holde foredrag og besvare forespørgsler på grundlag af arkivets samlinger.

Foreningsarkiver

En lang række foreninger i Kolding kommune har fundet ud af, at det er praktisk for dem, at de afleverer deres gamle forhandlingsprotokoller, kassebøger, medlemslister, scrapbøger, m.m. til Stadsarkivet, der så påtager sig at opbevare foreningsarkivet for eftertiden. Foreningens medlemmer kan til enhver tid komme og studere foreningens historie, og samtidig kan også andre have glæde af de informationer, der ligger gemt i foreningsarkivet.

Foreningerne har haft afgørende betydning for byens og egnens udvikling. I deres arkiver finder vi oplysningerne om tidligere tiders græsrodsbevægelser i referaterne fra f.eks. andelsmejeriets, sygekassens og partiforeningens generalforsamling. Foreningslivet afspejler ofte mere end noget andet tidens strømninger, og de holdningsændringer, der er så vigtige for at forstå samfundsudviklingen.

I 1983 gjorde Kolding Stadsarkiv, dengang Lokalhistorisk Samling, en særlig indsats for at indsamle lokale foreningsarkiver, ved at rette en direkte henvendelse til alle kendte foreninger i kommunen. En lang række foreninger benyttede sig af tilbuddet og i dag opbevarer Kolding Stadsarkiv ca. 300 forskellige foreningsarkiver. I Stadsarkivet er der imidlertid endnu

mange »huller«, som vi håber med tiden at kunne udfylde. Det er vigtigt, at så vidt muligt alle aspekter af foreningslivet og andre græsrodsbevægelser inden for vores kommune er dokumenteret i arkivets samlinger.

Virksomhedsarkiver

Også i virksomhedsarkiverne er der meget vigtigt stof at hente om byens og omegnens historie. Det gælder, hvad enten virksomheden er en fabrik, en købmandsforretning eller en håndværksmester. Derfor er Stadsarkivet også interesseret i at modtage arkivalier herfra. Så betydelige Koldingvirksomheder som Kolding Hørfabrik, FDB's Fabrikker og Konrad Jørgensens Bogtrykkeri er allerede repræsenteret i arkivets samlinger, men der er meget mere, der bør bevares for eftertiden. Ikke således at forstå, at hver enkelt købmandsforretnings kassebøger skal bevares, men det er arkivets mål at sikre dokumentation af et repræsentativt udsnit af det koldingensiske erhvervsliv.

Personarkiver og erindringsindsamlinger

Hvert eneste menneske har et arkiv bestående af personlige papirer (dåbsattest, soldaterpapirer, ansættelsespapir m.v.) og normalt også breve fra familie og venner, scrapbøger, muligvis også dagbøger. Kolding Stadsarkiv har en række af sådanne privatarkiver, der tegner det enkelte menneskes syn på det omgivende samfund, og som derved supplerer det øvrige arkivmateriale.

Mange af de mennesker, der har væsentlige ting at fortælle om udviklingen i vores lokalsamfund gennem tiderne, er imidlertid ofte så optagne af andre ting, at de ikke giver sig tid til at nedskrive, hvad de mener om udviklingen. Disse mennesker søger Stadsarkivet at

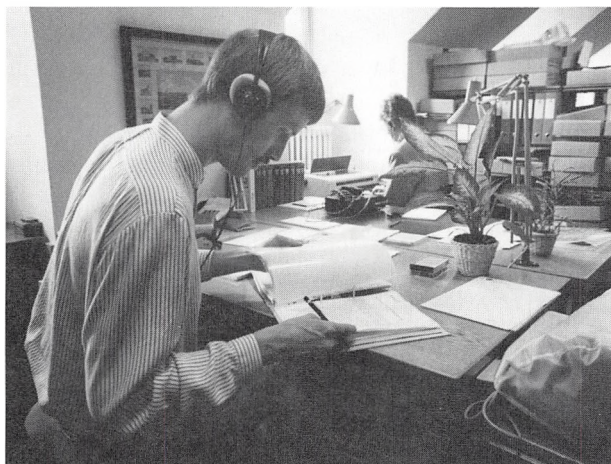
interviewe. Tidligere gymnasielærer Gudrun Heckmann interviewede i midten af 1970'erne en lang række koldingensere, der på den ene eller den anden måde har været aktivt engagerede i lokalsamfundet.

For tiden har Stadsarkivet et projekt i gang med det formål at indsamle interviews med tidligere sognerådsmedlemmer i de sogne, der i 1969-70 blev sammenlagt med Kolding kommune. Hermed håber vi, at få omegnens nyere historie bedre belyst.

Bogsamling og avisregistrering

Kolding Stadsarkiv gør sit bedste for at skaffe sig et eksemplar af alle de bøger og tryksager, der vedrører Kolding kommune i fortid og nutid, så de besøgende kan være sikre på, her at finde al relevant Koldinglitteratur.

I Kolding Stadsarkivs regi foregår nu en løbende registrering af de vigtigste artikler i lokalaviserne om for-

Projektleder Steen Østergaard (l.v.) interviewer tidligere sognerådsmedlemmer og Aase Hvidtfeldt Jacobsen til højre udskriver interviewene på maskine (Foto: Ludvig Dittmann).

Alfred Graversen har i de sidste mange år hjulpet arkivet ved at lave register til de ældre Koldingaviser. Her er han i gang med Kolding Social-Demokrat fra 1915 (Foto: Birgitte Heiberg).

hold i Kolding kommune. Denne registrering er særdeles nyttig i mange forskellige sammenhænge, og supplerer de avisudklipssamlinger, vi har fra ældre tid, bl.a. kæmner J.O. Brandorffs. Lokalaviserne er meget vigtige kilder til den nyere historie.

Fotografier og film

Byen og landskabet forandrer sig til stadighed og dette kan blandt andet ses på fotografier. Stadsarkivets samling af mindst 50.000 fotografier går tilbage til 1860'erne og suppleres stadig ved arkivets egne fotografier, gaver fra privatpersoner og foreninger og afleveringer fra Kolding kommunes forvaltninger. Mange husker sikkert »Billedstormen« i 1976, hvor der blev gjort en særlig indsats for at indsamle eller af fotografere fotos i privateje.

Fotosamlingen omfatter både topografiske billeder og en lang række billeder af navngivne personer.

Arkivet råder over ca. 30 koldingfilm fra 1912 og frem til i dag, der gengiver situationer fra offentlige institutioner, erhvervsliv, forlystelseliv m.m. gennem tiderne. En del af disse film er ved at blive kopieret til video, så de kan udlånes til interesserede, idet de gamle originalfilm ikke tåler fremvisning.

Kommunearkiv

Fra 1. januar 1987 er Kolding Stadsarkiv centralarkiv for Kolding kommune, således at de ældre dele af Kolding kommunes arkiv efterhånden vil blive afleveret til Stadsarkivet. Arkivalierne fra de tidligere sognekommuner, der i 1969-1970 blev sammenlagt med Kolding kommune, er allerede afleveret. Det gælder

Stadsarkivar Birgitte Dedenroth-Schou (Foto: Ludvig Dittmann).

også ældre kort og tegninger fra Kolding kommunes tekniske forvaltning, ældre byggesager m.m.

Af hensyn til privatlivets fred er alle offentlige arkivalier ikke tilgængelige før 50 år efter deres oprindelsestidspunkt. For særligt følsomme oplysninger gælder det, at arkivalierne skal være 80 år gamle, før de er tilgængelige for udenforstående.

Det er Stadsarkivets opgave at vejlede forvaltningerne i arkivspørgsmål og at gøre de ansatte i Kolding kommune »arkivbevidste«, d.v.s. at de i det daglige arbejde tænker på, at en del af det skriftlige materiale, de har mellem hænderne, er noget, der skal bevares. Indenrigsministeriet har udsendt nogle generelle retningslinier for, hvad der skal bevares, og hvad der kan kasseres i kommunearkiver, men disse regler er i mange tilfælde vanskelige at tolke, og derfor vil stadsarkivaren i samarbejde med journalførere og sagsbehandlere i Kolding kommune finde frem til mere klare retningslinier for, hvad der skal bevares i Kolding kommune, så det, der virkelig er vigtigt for administration og forskning bevares for eftertiden, mens de store mængder af rutinesager, regnskabsbilag m.m. kan kasseres, når der ikke længere er brug for det i administrationen.

Registrering

Der ligger et meget stort og tidskrævende arbejde i at ordne og registrere alt det materiale, der kommer ind i Stadsarkivet således, at det kan genbruges i forskningsøjemed. Der udarbejdes fortegnelser over indholdet i de enkelte arkiver, så de besøgende har mulighed for at finde frem til det ønskede arkivmateriale.

Det ordnings- og registreringsprincip, der anvendes på Kolding Stadsarkiv, er det såkaldte hjemmehørsprincip, som også benyttes af det statslige arkivvæsen. Dette princip består i, at et arkiv holdes samlet som den enhed, det udgjorde hos arkivskaberens, hvad en-

ten denne er en kommunal forvaltning, en forening, en erhvervsvirksomhed eller en privatperson. Når arkivets oprindelige orden opretholdes, er det fordi det ville være urimeligt at ændre et fremfindingsystem, der har været brugbart for arkivskaberens. Desuden ville man ved at omordne sagerne, ødelægge billedet af, hvordan man arbejdede i virksomheden, kommunen, foreningen o.s.v. På grund af det meget omfattende registreringsarbejde er det et stort ønske for Stadsarkivet at kunne komme i gang med en edb-registrering af samlingerne. Det vil betyde en væsentlig tidsbesparelse ved registreringen og en bedre service over for brugerne.

Opbevaring

Opbevaringen af materialet er et stort problem for arkivet. Stadsarkivet har kontorer på Hovedbibliotekets

Jytte Crüger er arkivets sekretær og står for regnskab, skrivearbejde m.m. (Foto: Birgitte Heiberg).

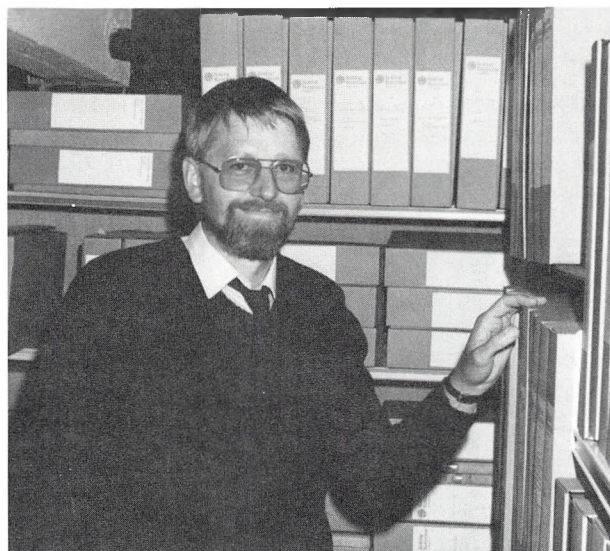
6. etage, men der er her kun plads til en lille del af arkivets samlinger. Stadsarkivet har magasiner dels i Hovedbibliotekets kælder, dels i Klostergårdens kælder og dels i Økonomisk Forvaltnings kælder i Bredgade. Bortset fra det upraktiske og tidskrævende i at skulle hente arkivalierne så langt borte, når publikum på arkivets læsesal skal bruge dem, er ikke alle disse kældre egnede til opbevaring af kulturværdier, der skal opbevares for eftertiden. Nogle af dem er fugtige, og dermed en årsag til langsom nedbrydning af papir- og filmmaterialet, som arkivet skulle opbevare til glæde også for vores efterkommere. Arkivets håb for fremtiden er derfor nye kontor- og magasinlokaler samlet på ét sted, og udstyret på en sådan måde, at indeklimaet ikke skader arkivalierne.

Konservering

Der er mulighed for at genoprette nogle af de skader, der er påført arkivalierne, men det er som oftest en meget tidskrævende proces.

Nogle af de kort, som Stadsarkivet har modtaget fra Kolding kommunes tekniske forvaltning er så gamle og nedslidte, at de er ved at falde fra hinanden, men i sommeren 1987 har det været muligt at lønne en studerende fra Konservatorskolen under Kunstakademiet i København til at behandle nogle af kortene og beskrive hele kortsamlingens tilstand.

Et meget stort problem, såvel i kortsamlingen som i mange andre af Stadsarkivets papirer, er den omfattende brug af tape, der er så syreholdig, at den efterhånden gennemtærer det papir, den er i forbindelse med. Skal man gøre denne skade god igen, kræver det meget kraftige opløsningsmidler og et effektivt udsugningsanlæg. Dette forefindes på Vejle Amts Konserveringsværksted, som velvilligt har stillet plads til rådighed til konserveringen af arkivets kort.

Arkivbetjent Mogens Bonnichsen sørger bl.a. for, at arkivalier m.m. er opstillet forsvarligt (Foto: Birgitte Heiberg).

Læsesal og vejledning af publikum

Stadsarkivet har sin egen læsesal med 8 pladser til besøgende. Læsesalen er åben 19 timer om ugen, mandag, tirsdag, onsdag og fredag kl. 12-16, torsdag kl. 16-19. Her kan alle, der har lyst, komme, hvad enten de har et bestemt emne, de vil undersøge, eller de blot ønsker at orientere sig i arkivets samlinger. Arkivets personale vejleder de besøgende i brugen af arkivets materialer, der, som det vil fremgå af ovenstående, er mangfoldige og derfor kan være vanskelige at overskue. Et ønske fra en besøgende om at se, hvad arkivet har om f.eks. en fabrik i byen, vil typisk medføre, at forskellige oplysninger herom kan hentes i bøger og aviser, på fotografier, i virksomhedens arkiv, i det kommunale arkiv m.m.

Kopier af arkivalier fra Rigsarkivet og landsarkiverne

Koldings arkivmateriale går for det kommunale arkivs vedkommende tilbage til 1842 med oprettelsen af sogneforstanderskaberne i omegnskommunerne. Fra Kolding købstadskommune dækker arkivet perioden fra købstadskommunalloven i 1869 og fremefter. Forenings- og virksomhedsarkiver går tilbage til midten af 1800-tallet. Kilder til Koldings historie før dette tidspunkt skal findes i Rigsarkivet i København og landsarkiverne i Viborg og Åbenrå.

Til landsarkiverne skal alle lokale statsembeder, også i dag, aflevere deres arkiver – det gælder sognepræster, dommere, politimestre, distriktstoldkamre m.v. I Rigsarkivet opbevares alle lokale arkiver før 1559 samt centraladministrationens arkiver, heriblandt de reviderede regnskaber for lokale embedsmænd.

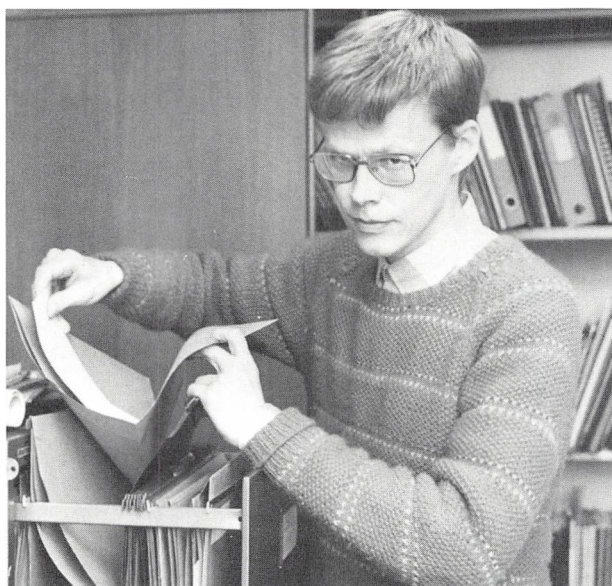
For at kunne hjælpe de besøgende, der ønsker viden om Koldingområdet historie før midten af 1800-tallet, samt slægtshistorikere, hvis familie har tilknytning til Kolding kommunes område, er kopier af de mest benyttede arkivalier indkøbt, bl.a. folketællinger, kirkebøger, brandtaksationer, skøde- og panteprotokoller og tingbøger. Kopier købes dels i form af fotokopier, dels som mikrofilm til læsning i mikrofilmleseapparater.

Forskning og formidling

Det er et af Stadsarkivets mål selv at bidrage til skabelsen af ny viden om byens og egnens historie ved at foretage undersøgelser af dens udvikling. Denne forskning er også helt nødvendig for at give arkivets medarbejdere den indsigt, der er nødvendig for at kunne yde de besøgende en kvalificeret vejledning i brugen af arkivets samlinger.

Den ny erhvervede viden bliver så vidt muligt publiceret som artikler og bøger og bliver også udbredt gennem foredrag i oplysningsforbundene, lokale foreninger og historiefaglige foreninger. Stadsarkivet har ikke, på grund af manglende ressourcer, haft mulighed for at opsætte større udstillinger, men vi håber at kunne lave en udstilling om landboreformerne i forbindelse med Stavnsbåndsjubilæet i 1988.

Stadsarkivet fungerer som redaktion for Koldingbogen, som udgives årligt af Kolding kommunes kulturudvalg. Stadsarkivet har desuden inden for de to sidste år udgivet 4 bøger: Koldings bebyggelsehistorie siden 1761/Arkitektur i Kolding af Keld Bøllund og Hanne-Mette Pedersen. Husene i Helligkorsgade og Rendebanen, Husene i Østergade og Husene i Søndergade af Hanne-Mette Pedersen. Disse bøger er

Bibliotekar Søren Flø Sørensen i gang med at finde svar på en forespørgsel (Foto: Birgitte Heiberg).

Fru Eli Fischer-Nielsens hovedopgave er at registrere Stadsarkivets store billedsamling (Foto: Birgitte Heiberg).

resultatet af et jobkabelsesprojekt, som Stadsarkivet stod for i 1983-1986. Kilderne til ejendoms historien for de enkelte huse i Koldings bykerne blev gennemgået af en historiker og en arkitekt, således at arkivet nu relativt hurtigt kan besvare forespørgsler om de enkelte huses alder, beboere, udseende før i tiden m.v.

Medarbejdere

Stadsarkivets faste personale består af stadsarkivaren (universitetsuddannet historiker), en bibliotekar, en sekretær og en arkivbetjent, de tre sidste på halv tid. Hertil kommer 1/4 medhjælperstilling, som deles af de to ældre medarbejdere, der startede ved Lokalhistorisk Samling i 1973 som frivillig arbejdskraft, og som nu får en beskedent erkendtlighed for deres arbejde.

Arkivet har desuden siden 1983 stået for forskellige beskæftigelsesprojekter, der er finansieret uden for arkivets budget.

Kontaktudvalg

Samtidig med oprettelsen af Stadsarkivet den 1. januar 1988 fik arkivet mulighed for at få tilknyttet et kontaktudvalg, nedsat af Kolding kommunes kulturudvalg, der dels skal være inspirator for arkivets videre arbejde ved at foreslå nye aktiviteter i arkivet eller ændring af de igangværende, dels være Stadsarkivets ambassadører i de foreninger, på de skoler og i de lokalområder, som de repræsenterer. Det er arkivets håb, at man i kontaktudvalget får en god diskussion om lokalhistorien i kommunen og i det hele en øget lokalhistorisk aktivitet, således at kendskabet til Kolding kommunes historie bliver udbredt.

Interessen for lokalhistorien har været stærkt stigende i de senere år. Midt i en hastig ændring af samfundet er der mange, der ønsker at vide mere om forudsætningerne for nutidens Kolding. Hvordan har udviklingen formet sig i Koldingområdet sammenlignet med udviklingen andre steder, og hvorfor er udviklingen gået netop sådan? Hvad er det for mennesker og bevægelser, der har været årsag til forandringerne? Menneskers handlinger i dag er afgørende præget af deres egen og lokalsamfundets historie. Vil man som tilflytter forstå det lokalsamfund, man er kommet til, må man vide noget om dets historie, dets identitet. Først da kommer man til at føle sig hjemme. Stadsarkivet, der er åbent for alle, giver den enkelte mulighed for at undersøge disse forhold og samtidig få den oplevelse, det er, at blive bevidst om nogle sammenhænge i tilværelsen.